

ผลของกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมต่อความรู้และทัศนคติในการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น

สุภาพัทตร์ หาญกล้า อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี
 สร้อย อนุสรณ์ธีรกุล อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี
 นงนุช บุญมาลา อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี
 อัญชลี อ้วนแก้ว อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี
 กัตติกา วังทะพันธ์ อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี
 วรนุช ไชยวาน อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยก่อนทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นที่มีผลต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม และเพื่อเปรียบเทียบผลของกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมที่มีต่อความรู้และทัศนคติต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตเทศบาลเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นนักเรียนที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบตามกำหนด ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 58 คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมจำนวน 8 กิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2) ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.75 3) ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด มีค่าความเชื่อมั่น 0.91 4) ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.76 5) ทัศนคติต่อการคุมกำเนิด มีค่าความเชื่อมั่น 0.74 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติ paired T-test

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 58 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.1 อายุอยู่ระหว่าง 14-16 ปี มีแฟนแล้วร้อยละ 44.8 และเคยใช้วิธีการคุมกำเนิดร้อยละ 32.8 ก่อนการทดลองมีคะแนนความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำและปานกลาง คะแนนความรู้เรื่องการคุมกำเนิดอยู่ในระดับต่ำ คะแนนทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองมีคะแนนความรู้เรื่องการตั้งครรภ์อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนความรู้เรื่องการคุมกำเนิดอยู่ในระดับต่ำ คะแนนทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และทัศนคติต่อการคุมกำเนิด ก่อนและหลังการทดลองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคะแนนความรู้เรื่องการคุมกำเนิดหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p=0.006$ สรุปให้เห็นว่ากิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม สามารถพัฒนาความรู้เรื่องการคุมกำเนิดได้

คำสำคัญ: การตั้งครรภ์ไม่พร้อม การป้องกันการตั้งครรภ์ การตั้งครรภ์วัยรุ่น

The Effects of Activities to Prevent Unplanned Pregnancy on Knowledge and Attitude to Prevent Teenage Pregnancy

Suphaphak Harnklar, Lecturer, Faculty of Nursing, Rachathani University, Udon Thani Campus
Soiy Anusornteerakul, Lecturer, Faculty of Nursing, Rachathani University, Udon Thani Campus
Nongnuch Boonmala, Lecturer, Faculty of Nursing, Rachathani University, Udon Thani Campus
Anchalee Qaunkaew, Lecturer, Faculty of Nursing, Rachathani University, Udon Thani Campus
Kattika Wangtapan, Lecturer, Faculty of Nursing, Rachathani University, Udon Thani Campus
Woranuch Chaiwan, Lecturer, Faculty of Nursing, Rachathani University, Udon Thani Campus

Abstract:

This research is a pre-experiment. The objective was to study the knowledge and attitudes of teenagers, and to compare the effects of activities to prevent unplanned pregnancy on the knowledge and attitude towards unplanned pregnancy among sample teenagers, between the pre-experiment and post-experiment. The sample consisted of students in Mathayomsuksa 3 (grade 9) in junior high school, in the municipal area, Udon Thani Province, who could participated in all activities as scheduled. Therefore, a sample size of 58 students was obtained to participate in 8 activities to prevent unplanned pregnancy. The tool used to collect data was a questionnaire consisting of: 1) general information of sample 2) knowledge about pregnancy with reliability 0.75 3) knowledge about birth control with reliability 0.91 4) attitude towards sexual relationship with reliability 0.76 5) attitude towards birth control with reliability 0.74. The data were analyzed using descriptive statistics and paired T-test statistics.

The results showed that the sample total of 58 students, most of them were female 62.1%, age between 14-16 years old, 44.8% had boyfriends or girlfriends, and 32.8% had used birth control. Before the experiment, the sample had a score of knowledge about pregnancy that was low and medium level. The knowledge score regarding birth control was low level. Attitude scores towards sexual relationships and birth control were at a moderate level. After the experiment, the knowledge score about pregnancy was at a moderate level. The knowledge score regarding birth control still at low level. Attitude scores towards sexual relationships and birth control were at a moderate level. Before and after the experiment found that the average score of knowledge about pregnancy, attitudes towards sexual relationships, and birth control were no statistically significant differences. The knowledge score about birth control after the experiment was higher than before the experiment, there was statistically significant at level $p=0.006$. It can be concluded that activities to prevent unplanned pregnancy can develop knowledge about birth control.

Keywords: unplanned pregnancy, pregnancy prevention, teenage pregnancy

บทนำ

สถานการณ์การตั้งครรภ์วัยรุ่นในยุคปัจจุบันเป็นปัญหาของสังคมไทย วัยรุ่นมีการก้าวเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ได้เร็วขึ้น ส่งผลให้มีพฤติกรรมทางเพศก่อนวัยอันควรและอายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกมีแนวโน้มลดลง วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุน้อยที่สุด 11 ปี มารดาอายุน้อยที่สุด 12 ปี จึงเป็นสาเหตุหลักทำให้การตั้งครรภ์วัยรุ่นของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง¹ เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนความเชื่อที่ผิดๆ เรื่องเพศ² หรืออาจเกิดจากสภาพครอบครัวที่ปลูกฝังความรัก ความเข้าใจเรื่องเพศที่ไม่ถูกต้อง วัยรุ่นขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว ทำให้วัยรุ่นขาดทักษะการใช้ชีวิต ขาดทักษะในการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ในวัยอันควร² การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นทำให้เกิดผลกระทบมากมาย โดยเฉพาะผลกระทบต่อวัยรุ่น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ปัญหาสุขภาพของมารดาวัยรุ่น เนื่องจากการตั้งครรภ์ใน 5 ปีแรกของการมีประจำเดือน มีผลให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุมากกว่า 20 ปี เช่น ภาวะโลหิตจาง ความดันโลหิตสูง ขณะตั้งครรภ์ และปัญหาด้านสุขภาพจิตเนื่องจากวัยรุ่นยังขาดวุฒิภาวะทางด้านอารมณ์ ขาดประสบการณ์ ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ปัญหาทางด้านสังคม ได้แก่ ขาดการยอมรับจากครอบครัว การปกปิดสังคม การหยุดเรียน การออกจากการศึกษาในโรงเรียน ภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูทั้งมารดาวัยรุ่นและทารก อาจทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจที่รุนแรง ไม่สามารถปรับตัวได้ เกิดอาการหงุดหงิด เสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายสูง และภาวะแทรกซ้อนจากการทำแท้งจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อม การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ รวมถึงภาวะแทรกซ้อนของทารก ได้แก่ ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย คลอดก่อนกำหนด ทำให้เกิดภาวะการหายใจล้มเหลว (respiratory distress syndrome)³ สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นไทยในปี พ.ศ. 2562 พบอัตราการมีบุตรของวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปีโดยรวมทั้งประเทศร้อยละ 23⁴ พบอัตราการตั้งครรภ์วัยรุ่นหญิงอายุ 10-19 ปี ร้อยละ 10.7⁵ ถึงแม้จะมีการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาและวิธีการคุมกำเนิด เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาต้นก็ตาม⁶ อาจเป็นเพราะการลืมนเนื้อหาที่เรียน

ในชั้นเรียน วิธีการเรียนการสอนไม่สนใจ ไม่น่าสนใจ จึงไม่เกิดการเรียนรู้ ต่างกับการเรียนที่สนุกสนาน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเกิดความพึงพอใจและประทับใจในเหตุการณ์ขณะเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการจดจำได้ดี

จังหวัดอุดรธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตสุขภาพที่ 8 ในปี พ.ศ. 2564 ช่วงเวลา 5 เดือน (เมษายน-สิงหาคม 2564) มีผู้เข้ารับบริการปรึกษาเรื่องการตั้งครรภ์ไม่พร้อมที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 25.4 ซึ่งกังวลเรื่องการตั้งครรภ์ ร้อยละ 18.5 ตั้งครรภ์แล้วร้อยละ 79.5 และตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์มีมารดา ร้อยละ 57.7 ทำให้เกิดปัญหาการแสวงหาการทำแท้งหรือบริการที่ไม่ปลอดภัย⁷ มีอัตราการคลอดในปี พ.ศ. 2560-2562 ร้อยละ 3.4, 3.5 และ 3.1 ตามลำดับ⁸ มีอัตราการคลอดของมารดาอายุ 15-19 ปี 26.3 ต่อประชากรหญิง 1000 คน⁵ และจากการรายงานของศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานี ปีงบประมาณ 2562 พบว่าอัตราการคลอดของหญิงอายุ 15-19 ปี สูงถึง ร้อยละ 3.2 ซึ่งสูงกว่าอัตราการคลอดของหญิงอายุ 15-19 ปี ทั่วประเทศในปีเดียวกันที่มีเพียงร้อยละ 2.9 และมีอัตราการคลอดในหญิงอายุ 10-14 ปี ต่อประชากรใน ปีงบประมาณ 2562 ร้อยละ 0.13 ซึ่งสูงที่สุดใน 12 เขตสุขภาพ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั้งประเทศที่มีเพียง ร้อยละ 0.09⁹

ในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมายังพบว่า วัยรุ่นมีความรู้ และทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง³ แม้จะมีการจัดกิจกรรม และสื่อต่างๆ ที่ส่งเสริมการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นมากมายก็ตาม ยังพบว่าอัตราการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นยังคงค่อนข้างสูง ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น การจัดกิจกรรมยังขาดการเน้นในประเด็นสำคัญ ขาดความเฉพาะเจาะจงที่ตรงและจำเป็นต่อกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมน่าเบื่อ ทำให้วัยรุ่นไม่สนใจไม่เกิดการเรียนรู้และไม่สามารถแยกแยะความสำคัญ ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางสุขภาพและทางการศึกษาจึงสนใจทำการศึกษาลงมือ กิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นต่อความรู้ และทัศนคติของวัยรุ่นในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม การเข้าร่วมกิจกรรมในระยะเวลานั้นๆ และสร้างความสนุกสนานเพื่อดึงดูดให้เกิดการเรียนรู้ ทำการศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านไปเป็นวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ และเป็นช่วงวัยที่จะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งนักเรียนบางคนไม่มีโอกาสที่จะศึกษาต่อใน

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับอาชีวศึกษา ต้องออกไปหาทำงานหาเลี้ยงชีพและเผชิญกับปัญหาสังคมมากมายโดยเฉพาะนักเรียนในชุมชนนอกเมือง และในโรงเรียนที่สอนในระดับสูงสุดถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่นักเรียนมีโอกาสศึกษาต่อน้อยมาก จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เพื่อที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้และมีทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม และโรงเรียนได้รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เพื่อใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม
2. เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมต่อความรู้และทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

นิยามศัพท์ในการวิจัย

1. วัยรุ่นในงานวิจัยนี้ หมายถึง นักเรียนมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ 3 ทั้งหญิงและชาย ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดอุดรธานี
2. ความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม หมายถึง ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์และความรู้เรื่องการคุมกำเนิด
 - 2.1 ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ หมายถึง คະแนนความรู้ ความเข้าใจของวัยรุ่นเรื่องการปฏิสนธิของไข่และอสุจิ การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ ซึ่งสามารถวัดจากแบบวัดความรู้เรื่องการตั้งครรภ์
 - 2.2 ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด หมายถึง คະแนนความรู้ ความเข้าใจของวัยรุ่นเรื่องวิธีการคุมกำเนิดแต่ละชนิด วิธีการกินยาเม็ดคุมกำเนิดทั่วไปและยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉิน การใส่และถอดถุงยางอนามัย การนับระยะปลอดภัย ซึ่งสามารถวัดจากแบบวัดความรู้เรื่องการคุมกำเนิด

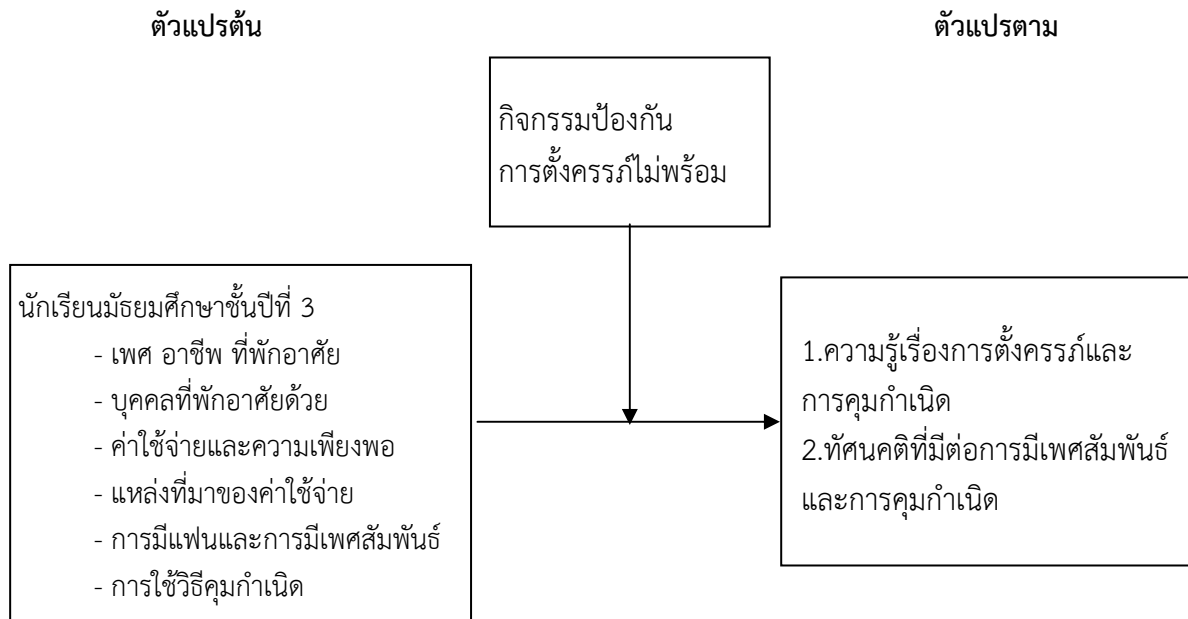
3. ทัศนคติที่มีต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม หมายถึง ทัศนคติที่มีต่อการมีเพศสัมพันธ์และทัศนคติที่มีต่อการคุมกำเนิด

3.1 ทัศนคติที่มีต่อการมีเพศสัมพันธ์ หมายถึง คະแนนความคิดเห็นเรื่องเพศ ความคิดเห็นในเรื่องความตระหนักเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ แนวคิดการตัดสินใจและการแก้ปัญหาเรื่องเพศ แนวคิดการเจรจาต่อรองและการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ซึ่งสามารถวัดจากแบบวัดทัศนคติที่มีต่อการมีเพศสัมพันธ์

3.2 ทัศนคติที่มีต่อการคุมกำเนิด หมายถึง คະแนนความคิดเห็นเรื่องการคุมกำเนิดในวัยรุ่น ความคิดเห็นเรื่อง การกินยาคุมกำเนิด ความเชื่อเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยของวัยรุ่น ซึ่งสามารถวัดจากแบบวัดทัศนคติต่อการคุมกำเนิด

4. กิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม หมายถึง กิจกรรมเพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องการตั้งครรภ์และการคุมกำเนิด รวมทั้งกิจกรรมการปรับทัศนคติที่มีต่อการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิด โดยใช้กิจกรรมจำนวน 8 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 การตั้งครรภ์เกิดได้อย่างไร กิจกรรมที่ 2 ความเชื่อเรื่องเพศ กิจกรรมที่ 3 ความรอบรู้ การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม กิจกรรมที่ 4 ความรอบรู้ การคุมกำเนิด กิจกรรมที่ 5 การตระหนักในการมีเพศสัมพันธ์ กิจกรรมที่ 6 การเจรจาต่อรอง กิจกรรมที่ 7 เกมส์คอนด้อม และกิจกรรมที่ 8 การใส่และถอดถุงยางอนามัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยก่อนทดลอง (pre-experimental research) แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (one group pretest and posttest design) โดยกลุ่มตัวอย่างจะได้รับกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 8 กิจกรรม ในเดือนกันยายน 2566 ใช้ระยะเวลาประมาณ 4.5 ชั่วโมง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมดจำนวน 60 คน ของโรงเรียนชานเมืองแห่งหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีระดับการศึกษาสูงสุดถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรการประมาณสัดส่วนประชากร โดยเลือกตัวอย่างแบบไม่ใส่คืน⁹

$$n = \frac{NZ^2pq}{Nd^2 + Z^2pq}$$

เมื่อ n = จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด 60 คน
 p = สัดส่วนความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ในระดับต่ำร้อยละ 17.3 จากงานวิจัยที่ใกล้เคียง²

q = สัดส่วนประชากรที่มีความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ในระดับปานกลางถึงระดับสูงร้อยละ 83.7

Z = ค่าปกติมาตรฐานที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แบบวัดทางเดียวและวัดครั้งเดียวเท่ากับ 1.645

d = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ กำหนดร้อยละ 5 แทนค่าในสูตรได้ n = 43.39 ได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 44 คน

เนื่องจากจำนวนนักเรียนในโรงเรียนที่ศึกษามีเพียง 60 คน และการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องของวัยรุ่นในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ก่อนจบการศึกษาสูงสุดของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรที่เป็นนักเรียนทั้งหมดในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 60 คน แต่มีนักเรียนที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทั้งหมด 58 คน

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มตัวอย่าง คือ ไม่ยินยอมเข้าร่วมโครงการ เข้าร่วมกิจกรรมได้ไม่ครบทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามวัดความรู้และทัศนคติที่มีต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเนื้อหาในวิดิทัศน์ 6 เรื่องของสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กระทรวงสาธารณสุข¹⁰ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพัฒนาความรู้และทัศนคติของวัยรุ่นต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ใช้เวลา 30 นาที ประกอบด้วยแบบสอบถาม 5 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ที่พักอาศัย บุคคลที่พักอาศัยอยู่ด้วย ค่าใช้จ่ายที่ได้รับและความเพียงพอต่อเดือน แหล่งที่มาของค่าใช้จ่าย การมีแฟน การมีเพศสัมพันธ์ การใช้วิธีคุมกำเนิด

ส่วนที่ 2 ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์มีข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อ โดยให้ตอบ ใช่ ไม่ใช่ ไม่แน่ใจ อย่างใดอย่างหนึ่ง หากตอบถูกต้องได้ 1 คะแนน หากตอบผิดหรือไม่แน่ใจจะได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 3 ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ มีข้อคำถามทั้งหมด 16 ข้อ วัดระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ จากเห็นด้วยมากที่สุด ถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีเกณฑ์การให้คะแนน 1-5 คะแนน ดังนี้ ข้อคำถามทางบวก เห็นด้วยมากที่สุด (5 คะแนน) เห็นด้วยมาก (4 คะแนน) เห็นด้วยส่วนน้อย (3 คะแนน) ไม่เห็นด้วย (2 คะแนน) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1 คะแนน) ข้อคำถามทางลบจะให้คะแนนตรงกันข้าม

ส่วนที่ 4 ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด มีข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ โดยให้ตอบ ใช่ ไม่ใช่ ไม่แน่ใจ อย่างใดอย่างหนึ่งในแต่ละข้อ หากตอบถูกต้องได้ 1 คะแนน หากตอบผิดหรือตอบไม่แน่ใจจะได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 5 ทัศนคติต่อการคุมกำเนิด มีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ วัดระดับความคิดเห็น 5 ระดับ มีมาตรวัดเป็นการประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จากเห็นด้วยมากที่สุด ถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีเกณฑ์การให้คะแนน 1-5 คะแนน ดังนี้ ข้อคำถามทางบวก เห็นด้วยมากที่สุด (5 คะแนน) เห็นด้วยมาก (4 คะแนน) เห็นด้วยส่วนน้อย (3 คะแนน) ไม่เห็นด้วย (2 คะแนน) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1 คะแนน) ข้อคำถามทางลบจะให้คะแนนตรงกันข้าม

แบบสอบถามส่วนที่ 2-5 มีเกณฑ์ในการพิจารณาความรู้และทัศนคติออกเป็น 3 ระดับ¹¹ ดังนี้ คะแนนร้อยละ 80-100 หมายถึง ความรู้และทัศนคติอยู่ในระดับดี คะแนนร้อยละ 60-79 หมายถึง ระดับปานกลาง และคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 หมายถึง ระดับต่ำ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามวัดความรู้และทัศนคติที่มีต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นอาจารย์ทางการแพทย์

มารดา ทารกและการผดุงครรภ์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งแบบสอบถามมีค่า CVI = 1 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30 คน (เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด) หาค่าความเชื่อมั่นของความรู้เรื่องการตั้งครรภ์และการคุมกำเนิดใช้การทดสอบความยาก-ง่ายของ Kuder Richardson-20 (KR-20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.75 และ 0.91 ตามลำดับ ส่วนทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และต่อการคุมกำเนิด หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้การทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.76 และ 0.74 ตามลำดับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาความรู้และทัศนคติที่มีต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ได้แก่ กิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ประกอบด้วย

2.1) วิดีทัศน์ ผู้วิจัยใช้ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กระทรวงสาธารณสุข¹⁰ 6 เรื่อง ได้แก่ 1) การตั้งครรภ์เกิดได้อย่างไร 2) ความเชื่อเรื่องเพศ 3) ความรอบรู้การป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม 4) ความรอบรู้การคุมกำเนิดในวัยรุ่น 5) การตระหนักในการมีเพศสัมพันธ์ และ 6) การเจรจาต่อรอง

2.2) โปสเตอร์เรื่องการคุมกำเนิด ผู้วิจัยจัดทำขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและเนื้อหาบางส่วนจากวิดีโอทัศน์ 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การปฏิสนธิและการตั้งครรภ์ 2) การใส่และถอดถุงยางอนามัย 3) ยาเม็ดคุมกำเนิดทั่วไป 4) ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉิน และ 5) การนับระยะปลอดภัย

2.3) เกมส์ condom ประกอบด้วยแผ่นข้อความขั้นตอนการใส่และถอดถุงยางอนามัยทั้งหมด 13 แผ่น ผู้วิจัยพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม

2.4) หุ่นอวัยวะเพศชายเสมือนจริงจำนวน 10 หุ่น

2.5) ถุงยางอนามัยจำนวน 200 ชิ้น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำกิจกรรมป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นอาจารย์ทางการแพทย์พยาบาลมารดา ทารกและการผดุงครรภ์จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีค่า CVI = 1

การดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยเข้าพบผู้อำนวยการโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และครูฝ่ายปกครอง เพื่อชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรมทั้งหมด และขออนุญาตเข้าดำเนินกิจกรรม เมื่อได้รับอนุมัติแล้วผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างชี้แจงวัตถุประสงค์ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ระยะเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยขอความร่วมมือและลงนามยินยอมเข้าร่วมกิจกรรม จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามวัดความรู้และทัศนคติในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมชุดที่ 1-5 ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามก่อนการทดลอง (pretest) ใช้เวลาประมาณ 40 นาที

2. ดำเนินกิจกรรมที่ 1-8 ใช้เวลา 3.5 ชั่วโมงตามลำดับต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การตั้งครรถ์เกิดได้อย่างไร ให้กลุ่มตัวอย่างดูวีดิทัศน์การปฏิสนธิของไข่และอสุจิ การเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ ใช้เวลา 15 นาที จบแล้วผู้วิจัยถามคำถามสั้น ๆ ให้ตอบ 5 นาที

กิจกรรมที่ 2 ความเชื่อเรื่องเพศ ให้กลุ่มตัวอย่างดูวีดิทัศน์เรื่องความเชื่อเรื่องเพศที่ผิด และความเข้าใจความต้องการของเพศตรงข้าม ใช้เวลา 15 นาที จบแล้วผู้วิจัยถามคำถามสั้น ๆ ให้ตอบ 5 นาที

กิจกรรมที่ 3 ความรอบรู้การป้องกันการตั้งครรถ์ไม่พร้อม ให้กลุ่มตัวอย่างดูวีดิทัศน์เรื่องการคุมกำเนิดในวัยรุ่น เกี่ยวกับการคุมกำเนิดด้วยถุงยางอนามัย ยาเม็ดคุมกำเนิดทั่วไป ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉิน และการนับระยะปลอดภัย ใช้เวลา 15 นาที จบแล้วผู้วิจัยถามคำถามสั้น ๆ ให้ตอบ 5 นาที

กิจกรรมที่ 4 ความรอบรู้การคุมกำเนิด แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเวียนศึกษาความรู้จากโปสเตอร์ทั้งหมด 5 เรื่อง แล้วเล่นเกมสลับแข่งขันการตอบคำถามจากโปสเตอร์ในแต่ละเรื่องที่มีผู้ช่วยวิจัยประจำในแต่ละจุดของโปสเตอร์ ใช้เวลาโปสเตอร์ละ 12 นาที รวมทั้งหมด 60 นาที

กิจกรรมที่ 5 การตระหนักในการมีเพศสัมพันธ์ ให้กลุ่มตัวอย่างดูวีดิทัศน์เรื่องการตระหนักในการมีเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาเรื่องเพศ ใช้เวลา 15 นาที จบแล้วผู้วิจัยถามคำถามสั้น ๆ ให้ตอบ 5 นาที

กิจกรรมที่ 6 การเจรจาต่อรอง ให้กลุ่มตัวอย่างดูวีดิทัศน์เรื่องการเจรจาต่อรอง การปฏิเสธและการป้องกันการตั้งครรถ์ ใช้เวลา 15 นาที จบแล้วผู้วิจัยถามคำถามสั้น ๆ ให้ตอบ 5 นาที

กิจกรรมที่ 7 เกมส่คอนดอม (condom) แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 10 คน และแจกชุดเกมส่ให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 1 ชุด (13 แผ่น) ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันเรียงแผ่นกระดาษขั้นตอนการใส่และถอดถุงยางอนามัยให้ถูกต้อง กลุ่มใดคิดว่าเรียงขั้นตอนการใส่และถอดถุงยางอนามัยถูกต้องแล้วให้ตะโกนพร้อมกันว่า “condom” ผู้ร่วมวิจัยตรวจผลงานของแต่ละกลุ่มถูกต้องหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการใส่และถอดถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง ใช้เวลาทั้งหมด 20 นาที

กิจกรรมที่ 8 การใส่และถอดถุงยางอนามัย แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 5 กลุ่ม ให้แต่ละคนฝึกการใส่และถอดถุงยางอนามัยกับหุ่นอวัยวะเพศชายเสมือนจริง กลุ่มละ 2 หุ่น โดยมีผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มให้คำแนะนำในการใส่และถอดถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง กลุ่มละ 1 คน ใช้เวลา 20 นาที

3. เก็บข้อมูลอีกครั้งด้วยแบบสอบถามเดิมชุดที่ 2-5 (posttest) ใช้เวลา 20 นาที

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามที่ตอบแล้วให้ผู้ช่วยวิจัย จากนั้นผู้ช่วยวิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป ระดับความรู้และทัศนคติใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา การทดสอบความรู้และทัศนคติก่อนและหลังการทดลอง เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรก่อนและหลังการทดลองด้วยสถิติ paired T-test

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลศูนย์อุดรธานี ตามเอกสารเลขที่ UDH REC No. 73/2566 ลงวันที่ 4 กันยายน 2566

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง 58 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.1 อายุ 15-16 ปี ร้อยละ 53.4 พักอาศัยบ้านตนเองร้อยละ 73.1 พักอยู่พ่อแม่ร้อยละ 56.9 ได้รับค่าใช้จ่าย 100-1000 บาท ร้อยละ 32.8 ค่าใช้จ่ายที่ได้รับมีความเพียงพอต่อเดือนร้อยละ 66.9 ที่มาของค่าใช้จ่ายเป็นพ่อแม่ร้อยละ 70.7 มีคู่วัดเพศเดียวกันร้อยละ 6.9 และต่างเพศร้อยละ 37.9 มีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 22.4 เคยใช้วิธีการคุมกำเนิดร้อยละ 32.8 ส่วนใหญ่เป็นการใช้ถุงยางอนามัยและยาเม็ดคุมกำเนิดทั่วไปร้อยละ 12.1 เท่ากัน และยังพบว่ามีการใช้วิธีการหลังภายนอกและนบระยะปลอดภัยด้วย

ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ ก่อนการทดลอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับต่ำและปานกลางรวมร้อยละ 82.2 มีคะแนนเฉลี่ย 6.02 ± 1.80 หลังการทดลองส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลางและต่ำร้อยละ 74.1 มีผู้มีความรู้ระดับสูงมากขึ้นจากเดิมร้อยละ 17.2 เพิ่มเป็น 25.9 มีคะแนนเฉลี่ย 5.81 ± 2.47 ลดลงเล็กน้อย

ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ก่อนการทดลองส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับต่ำร้อยละ 82.8 มีคะแนนเฉลี่ย 7.95 ± 4.42 หลังการทดลองมีความรู้ในระดับต่ำร้อยละ

58.6 ลดลงจากเดิม โดยมีผู้มีความรู้ระดับสูงเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 3.4 เป็น 19.0 มีคะแนนเฉลี่ย 10.31 ± 5.85 สูงขึ้น ทักษะติดต่อการมีเพศสัมพันธ์ ก่อนการทดลองส่วนใหญ่มีทักษะติดต่ออยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 70.7 มีคะแนนเฉลี่ย 56.96 ± 6.94 หลังการทดลองมีทักษะติดต่อในระดับปานกลางร้อยละ 65.5 โดยมีทักษะติดต่อในระดับต่ำมากขึ้นจากร้อยละ 10.3 เป็นร้อยละ 15.5 มีคะแนนเฉลี่ย 56.05 ± 8.22 ลดลงจากเดิมเล็กน้อย

ทักษะติดต่อการคุมกำเนิด ก่อนการทดลองส่วนใหญ่มีทักษะติดต่ออยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 77.6 มีคะแนนเฉลี่ย 51.16 ± 6.40 หลังการทดลองส่วนใหญ่มีทักษะติดต่ออยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 75.9 มีทักษะติดต่อระดับสูงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย มีคะแนนเฉลี่ย 50.62 ± 7.93 ลดลงเล็กน้อย (ตารางที่ 1)

ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะติดต่อก่อนและหลังการทดลอง พบว่าก่อนและหลังการทดลอง คะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ ทักษะติดต่อการมีเพศสัมพันธ์ และทักษะติดต่อการคุมกำเนิด ใกล้เคียงกันและพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความรู้เรื่องการคุมกำเนิดหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.006$) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความรู้และทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง (N = 58)

ความรู้และทัศนคติ	ก่อนการทดลอง จำนวน (ร้อยละ)	หลังการทดลอง จำนวน (ร้อยละ)	p-value
ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ ($\bar{X} \pm S.D$)	6.02 ± 1.80	5.81 ± 2.47	0.310
ระดับต่ำ (0-5 คะแนน)	24 (41.4)	21 (36.2)	
ระดับปานกลาง (6-7 คะแนน)	24 (41.4)	22 (37.9)	
ระดับสูง (8-10 คะแนน)	10 (17.2)	15 (25.9)	
ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ($\bar{X} \pm S.D$)	7.95 ± 4.42	10.31 ± 5.85	0.006
ระดับต่ำ (0-11 คะแนน)	48 (82.8)	34 (58.6)	
ระดับปานกลาง (12-15 คะแนน)	8 (13.8)	13 (22.4)	
ระดับสูง (16-20 คะแนน)	2 (3.4)	11 (19.0)	
ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ ($\bar{X} \pm S.D$)	56.96 ± 6.94	56.05 ± 8.22	0.265
ระดับต่ำ (16-47 คะแนน)	6 (10.3)	9 (15.5)	
ระดับปานกลาง (48-63 คะแนน)	41 (70.7)	38 (65.5)	
ระดับสูง (64-80 คะแนน)	11 (19.0)	11 (19.5)	
ทัศนคติต่อการคุมกำเนิด ($\bar{X} \pm S.D$)	51.16 ± 6.40	50.62 ± 7.93	0.359
ระดับต่ำ (15-44 คะแนน)	8 (13.8)	7 (12.1)	
ระดับปานกลาง (45-59 คะแนน)	45 (77.6)	44 (75.9)	
ระดับสูง (60-75 คะแนน)	5 (8.6)	7 (12.1)	

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ก่อนและหลังการทดลอง ในสัดส่วนอยู่ในระดับปานกลางและระดับต่ำ แม้ว่าความรู้หลังการทดลองสัดส่วนความรู้ในระดับสูงจะเพิ่มขึ้น และพบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเกิดจากระยะเวลาในการให้ความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ไม่เพียงพอ การดูวิดีโอที่สนใจเรื่องการตั้งครรภ์เกิดขึ้นได้อย่างไรในกิจกรรมที่ 1 และโปสเตอร์เรื่องการปฏิสนธิและการตั้งครรภ์ในกิจกรรมที่ 4 ใช้เวลาเพียง 32 นาทีอาจไม่เพียงพอสำหรับกลุ่มตัวอย่าง จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ซ้ำ ๆ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความเข้าใจและจดจำ และให้กลุ่มตัวอย่างสามารถศึกษาและเรียนรู้จากกิจกรรมนอกเวลาเรียนได้ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างอาจไม่มีพื้นฐานเรื่องการตั้งครรภ์มาก่อน เพราะหลักสูตรการสอนเพศศึกษาในระดับมัธยมศึกษาต้นในประเทศไทยเน้นการสอนเรื่องการหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์และทักษะการปฏิเสธเป็นหลัก ผู้สอนเป็นครูในโรงเรียนที่ไม่ใช่บุคลากรทางสุขภาพ อาจมีความรู้และเทคนิคการสอนเรื่องเพศศึกษาไม่ลึกซึ้ง¹² โดยเฉพาะความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ที่จะถ่ายทอดให้กับนักเรียน หรืออาจไม่กล้าสอนให้ลึกซึ้งเห็นภาพได้ สอดคล้องกับการสำรวจความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยของวัยรุ่นอายุ 12-19 ปี ในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ เช่นเดียวกัน และพบว่ามีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 23.2¹³ ไกล่เคียงกับการศึกษาครั้งนี้ที่พบร้อยละ 22.4 และสอดคล้องกับการศึกษาของสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ ที่พบว่าเด็กไทยส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพทางเพศระดับพอใช้ร้อยละ 86.5¹ และการศึกษาในหญิงไทยอายุ 18-21 ปี พบว่ามีระดับความรู้ด้านสุขภาพไม่เพียงพอต่อการป้องกันการตั้งครรภ์¹⁴

ความรู้เรื่องการคุมกำเนิดก่อนและหลังการทดลอง ส่วนใหญ่มีสัดส่วนในระดับต่ำ แม้ว่าหลังการทดลองสัดส่วนความรู้ในระดับต่ำลดลง และสัดส่วนความรู้ในระดับสูงจะเพิ่มขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยมากขึ้นจาก 7.95 ± 4.42 คะแนนเป็น 10.31 ± 5.85 แตกต่างจากการศึกษาความรู้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ ในนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ทั้งชายและหญิง โรงเรียนจันทบุรุษศึกษาอนุสรณ์ ตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยแบบสอบถาม พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีสัดส่วนความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ในระดับปานกลางมากถึงร้อยละ 62.0¹⁵ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้น อาจมีความรู้ไม่เท่าเทียมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และลักษณะคำถามมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ความรู้เรื่องการคุมกำเนิดหลังการทดลองมีสัดส่วนความรู้ในระดับสูงเพิ่มขึ้น และมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากกิจกรรมที่ 3-4 และกิจกรรมที่ 7-8 ที่มีหลากหลายกิจกรรมและเน้นเรื่องการคุมกำเนิด เหมือนเป็นการเน้นย้ำเนื้อหาและความรู้ให้กับกลุ่มตัวอย่าง ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาที่ทดลองในลักษณะเดียวกัน โดยการให้โปรแกรมความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ด้วยการคุมกำเนิด ร่วมกับการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์และสื่อออนไลน์ ในนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาต้น ของจังหวัดสมุทรปราการ ในปีการศึกษา 2560 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ด้วยการคุมกำเนิด ก่อนการทดลองและหลังการทดลองอยู่ในระดับดี และหลังการทดลองมีความรู้ดีกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹² และสอดคล้องกับการศึกษาผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ³ และการศึกษาที่ทดลองถึงผลของโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ในนักเรียนหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปี 2561 โรงเรียนในเขตรับผิดชอบอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่าหลังการทดลองคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹⁶ ทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาโปรแกรมส่งเสริมสุขภาวะทางเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เขตเทศบาลเมืองสระบุรี มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ต่อการป้องกันการตั้งครรภ์อยู่ในระดับปานกลาง เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ¹⁷

ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และทัศนคติต่อการคุมกำเนิด ก่อนและหลังการทดลอง ส่วนใหญ่มีสัดส่วนอยู่ในระดับปานกลาง แต่หลังการทดลองทั้งทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และทัศนคติต่อการคุมกำเนิด มีสัดส่วนในระดับสูงเพิ่มขึ้นแต่คะแนนเฉลี่ยไม่เพิ่มขึ้นจึงไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ อาจเนื่องจากแบบสอบถามเป็นชุดเดียวกันทั้งก่อนและหลังการทดลอง และตอบภายในวันเดียวกันหลังทำกิจกรรม ซึ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติอาจต้องใช้เวลา คำตอบและคะแนนที่ได้เพิ่มขึ้นจึงอาจไม่ใช่ตัวแทนของทัศนคติทั้งหมด แม้การทำกิจกรรม 2-6 ซึ่งเน้นในเรื่องทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และทัศนคติต่อการคุมกำเนิด แตกต่างจากการศึกษาโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพทางเพศเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เขตเทศบาลเมืองสระบุรี ที่มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์อยู่ในระดับปานกลาง และมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังการติดตามในระยะ 1 และ 2 เดือน¹⁷ แต่การศึกษาครั้งนี้ ติดตามทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างทันทีหลังสิ้นสุดการให้ความรู้ด้วยกิจกรรมต่างๆอาจทำให้ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับการศึกษาผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต่อทัศนคติการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ในนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จำนวน 3 ครั้ง ระยะเวลา 5 สัปดาห์ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม พบว่าทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่แตกต่างกันทางสถิติ¹⁸ อย่างไรก็ตามทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์และทัศนคติต่อการคุมกำเนิดของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ดีกว่าการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นอายุ 12-19 ปีในจังหวัดขอนแก่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับต่ำ¹³

จากการศึกษาครั้งนี้ แม้ว่านักเรียนจะสามารถสืบค้นความรู้เรื่องเพศจากแหล่งต่าง ๆ ได้มากกว่าในชั้นเรียนก็ตาม และให้ความสำคัญกับสื่อต่างๆ มากกว่าในชั้นเรียนแต่ยังพบว่านักเรียนมีความรู้และทัศนคติเรื่องการตั้งครรภ์เพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิด ค่อนข้างต่ำทั้งก่อนและหลังการทดลอง อธิบายได้ว่าความรู้และทัศนคติในระดับต่ำอาจ

มาจากข้อมูลที่ผิด ๆ และการชักจูงจากเพื่อนที่มีความรู้และทัศนคติไม่แตกต่างกัน ทำให้มีความรู้และทัศนคติเรื่องการตั้งครรภ์ เพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิด ในระดับต่ำทั้งก่อนและหลังการทดลอง การให้ความรู้กับนักเรียนในโรงเรียน จึงควรให้ความรู้ซ้ำ ๆ ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และให้ครอบคลุมความรู้และป้องกันความเชื่อที่ผิด ๆ

ข้อเสนอแนะ

ความรู้และทัศนคติในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมส่งเสริมความรู้และทัศนคติให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการตอกย้ำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะชีวิตที่ดี และโรงเรียนควรนำรูปแบบนี้ไปใช้กับนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และก่อนที่นักเรียนจะจบการศึกษาจากโรงเรียน

การนำรูปแบบและกิจกรรมในการศึกษาครั้งนี้ไปใช้ ควรปรับกิจกรรมและระยะเวลาให้ยาวนานขึ้น และให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมนั้นนอกเวลาได้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และตระหนักถึงปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมมากขึ้น

ควรทำการศึกษาทดลองแบบ 2 กลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ศึกษาในระยะยาวโดยทยอยการให้กิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ แต่แต่ละครั้งควรให้กิจกรรมไม่เกิน 2 กิจกรรม เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและสับสน

เอกสารอ้างอิง

1. กระทรวงสาธารณสุข. กรมอนามัย. สำนักอนามัย การเจริญพันธุ์. การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น นโยบายแนวทางการดำเนินงานและติดตามประเมินผล. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2559.
2. ธนิตา ผาติเสนะ, จิรารัตน์ วิเศษสัตย์, ธิดาพร วงดชัย, อัจฉราพรรณ ไทยภักดี. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ของนักศึกษาหญิงระดับอุดมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา .วารสารพฤกษ์ 2565;20(1):71-81.

3. ชลดา กิ่งมาลา, เอื้อจิต สุขพูล, ภาวิณี แผงสุข, วัชรวิงศ์ หวังมิน. ผลของโปรแกรมการให้ข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะการป้องกันการ ตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตอนต้น จังหวัดสุรินทร์. ว.การแพทย์ โรงพยาบาลอุดรธานี 2562;27(2):58-65.
4. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจ สถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยฉบับสมบูรณ์ พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ; 2563.
5. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. สถานการณ์ อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชนปี 2562. นนทบุรี: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2563.
6. ปฐมพร โพธิถาวร. ผลการจัดกิจกรรมฉลาดรู้ ฉลาดคิดป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมต่อความรู้เรื่องการ ป้องกันการตั้งครรภ์ของนักศึกษาพยาบาล. ว.สาธารณสุข และวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2563;5(1):33-49.
7. กลุ่มพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพวัยรุ่นวัยเรียนวัยรุ่น ศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานี. โครงการพัฒนาส่งเสริม สุขภาพวัยรุ่นและอนามัยเจริญพันธุ์แบบบูรณาการ. อุดรธานี: ศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานี; 2565.
8. ศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานี. สถานการณ์ อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นเขตสุขภาพที่ 8 โดย ศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานี. อุดรธานี: ศูนย์อนามัยที่ 8 อุดรธานี; 2562.
9. Cochrane WG. Sampling techniques. 3rd ed. New York: John Wiley & Sons; 1997.
10. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ สสส. โครงการสนับสนุนการบูรณาการการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; [มปป.]
11. Bloom BS. Handbook on formative. 3rd ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall; 1971.
12. เปรมวดี คฤหเดช. ผลของโปรแกรมการให้ ความรู้การคุมกำเนิดต่อการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นหญิงกลุ่ม เสี่ยงทางเพศ. ว.เกื้อการุณย์ 2560;24(2):145-61.
13. เพ็ญญา ศรีหรั่ง, สุทิน ชนะบุญ, คนธ์พงษ์ คนธุ์ชินพงศ์. ความรู้ ทักษะคิด ความตั้งใจ และปัจจัยที่มี ผลต่อความตั้งใจในการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึง ประสงค์และมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยของวัยรุ่นจังหวัด ขอนแก่น. การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557; วันที่ 11-13 มิถุนายน 2557. หน้า 470-477.
14. อังคินันท์ อิทรกำแหง, ธัญชนก ชุมทอง. การประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการ ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสำหรับสตรีไทยวัยรุ่นอายุ 15-21 ปี. ว.พยาบาลสาธารณสุข 2560;31(3):1-18.
15. เพียรศรี นามไพร. ความรู้ และเจตคติ ในการ ป้องกันการตั้งครรภ์ในนักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียน จันทบุรีเบกษาอนุสรณ์ ตำบลเกษตรวิสัย อำเภอเกษตร วิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. ว.โรงพยาบาลมหาสารคาม 2560;14(3):67-75.
16. ภาสิต ศิริเทศ, กนิษฐา จำรูญสวัสดิ์, ศุภชัย ปิติกุลตั้ง, กรวรรณ ยอดไม้. ผลของโปรแกรม พัฒนาทักษะชีวิตต่อการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของนักเรียนหญิงชั้น มัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ว.สาธารณสุข ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2560;47(3):241-54.
17. พัทธินิยา เชียงตา, ศิริวรรณ ทุมเชื้อ, มณฑนา มณีโชติ, สุภัทสร เลาะหะนะ, พรพรรณ พุ่มประยูร, ศิริธร ยิ่งแรงเรือง. ผลของโปรแกรมส่งเสริมภาวะทางเพศ เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เขตเทศบาล เมือง สระบุรี. ว.วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ 2561;34(2):101-11.
18. ชลดา กิ่งมาลา ทศนีย์ รวีวรกุล, อาภาพร เผ่าวัฒนา. ผลของโปรแกรมการป้องกันการตั้งครรภ์ใน วัยรุ่นหญิง. ว.วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ 2558;31(5):25-33.